

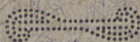
Ba 81241

WYDAŃNIE „BIELARUSA“ № 5.

Ks. D. Bonczkoŭski.

KAROTKAJE
WYJAŚNIENIE ABRADAU
R.-Katalickaho kaścioła.

o pieratłumaczyŭ X.

WILNIA,
Drukarnia „Znicz“, 1914 h.

6 Абрэда

Redakcija

„BIEŁARUSA“

sulić knižki:

- 1) Kolki słou ab pakucie.
Cena 3 kap.
- 2) Karotki Katachizm.
Cena 5 kap.
- 3) Karotkaja Historyja Świataia.
Cena 15 kap.
- 4) Andrej Babola.
Cena 5 kap.
- 5) Alkohol (ab harelcy)
Cena 2 kap.
- 6) Rady dla matak (ab hadawañni
dzieciej).
Cena 3 kap.
- 7) Z rodnaho zahonu (wierszy)
Cena 5 kap.
- 8) Pczalina... (ab pczalarcy).
Cena 30 kap.
- 9) Karotkaje tłumaczeñnie abradau
katalickaho Kaścioła.
Cena 10 kap.
- 10) Na szto Biełarusam hazety?
Cena 3 kap.

Praz redakciju možna dastawać usie
biełaruskija knižki.

5a 81241

Ks. D. Bonczkoŭski.

KAROTKAJE
WYJAŚNIENIE ABRADAU

R.-Katalickaho kaścioła.

Z polskaho pieratłumaczyŭ X.

Бел. выданне
1984 г.

WILNIA,
Drukarnia „Znicz“, 1914 h,

92

(5a 81240)

Ca 2-987

Ko. B. Bonarski

KAROTKALE

No 2733.

WYJASNIENIE ABRADU
APPROBATUR

Datum Petropoli die 12 Junii 1907 an.

Vicarius Capitularis Mohyleviensis

Praelatus Denisewicz.

L. S.

Pro secretario V. Płoskiewicz.

1907. 1. 10000

WILNA
Drukarnia „Znicz” 1914 p.

1. Ab kaścielnym nabaženstwie i mowie.

Jaŭnaje nabaženstwo biare svoj pa-
czatak ad samoha Boha, katory jaszczе ũ ra-
ju daŭ prykazańnie Adamu i Ewie światka-
wać dzień subotni i nia jeści płodu z zabaro-
nienaho drewa (paznańnia dobraho i złoħa).
Spaŭniajuczy heta prykazańnie, ũžo pierszyja
ludzi akazywali jaŭnuju paślusznaść swajmu
Stwarycielu. Tak sama Patryarchi rabili Bohu
achwiary, jak sam Jon nawuczyŭ ich, kab pa-
kazać swaju zaleźnaść ad Boha. Pośła Boh
sam praz Mojżesza nawuczyŭ Izraelitaŭ, jaki-
mi achwiarami i abrađami pawinny addawać
cześć Bohu. Kaliź pryszou na ziamlu Jezus
Chrystus, to nawuczyŭ Jon ludziej nia tolki
ŭsich praŭd wiery, katoryja ludzi majuć pry-
znawać i pawinnaściaŭ, katoryja majuć spaŭ-
niać, ale i sposabu ũ jaki treba addawać
cześć Bohu. A napaśledak, kab jaszczе lepsz
nawuczyć ludziej praŭd wiery, maralnych pa-
winnaściaŭ i sposobaŭ służby Bożaj, Jezus
Chrystus ustanawiŭ Kaścioł światy.

Służba Bożaja, abo jaŭnaje nabažen-
stwo kanieczna patrebna dla chryścijani-
na. Biaz hetych jaŭnych znakaŭ paboźnaści
zanikłoby najbolszaje relihijnaje adczuć-
cie. Kab nie było kaściołaŭ, światau, pawin-
naści słuħać Imszy św. i nawuki, dyk ludzi

stalisiab blahimi i sapsutymi, a z czasam zusim zabylisiab praŭdziwaj wiery ů Boha. Ale, kab heta jaŭnaje nabaženstwo mieło značenje, musić jano zaŭsiody łuczycca z nabaženstwam skrytym u sercy.

Pradpisańnia jaŭnaho nabaženstwa, abo kaścielnyja abrady nie paŭstali adrazu, ale razwiwalisia pawoli. Jezus Chrystus, ustanaułajuczy Imszu św. na Światoj wiaczery, rabiŭ nikatoryja abrady, katorych pośla pilnawalisia i Apostauy, kali adpraŭlali św. Achwiaru. Da hetych abraadaŭ z czasam dadali inszyja i ů hety sposab pawoli paŭstali zwyczaj, a paśla i pradpisańnia, jak majuć adbywacca roznyja kaścielnyja abrady.

Dyk kaścielnyja abrady heta relihijnyja ceramonii jaŭnaho nabaženstwa, a tak-że nikatoryja znaki, szto robiacca pry adpraŭlańni światych Sakramentaŭ. Kaścielnyja ceramonii jość, skazaŭby, knihaj, katoraja pakazuje nam relihiju ů abrazoch, pabudźajuczych nas da relihijnaho czućcia. Akrom hetaho abraady, adpraŭlanyja pry Sakramentach, wuczać wiernych, jak treba pryjmać tyja Sakramenty i pakazwajuć ich zbaŭlennyja skutki i tłumaczać pawinnaści, jakija na nas nakładajuć.

U kaściele katalickim ad samaho paczatku chryścijanstwa, kaścielnaj mowaj była mowa łacinskaja, katoraja i astałasia aź da naszych czasau. Kaścioł mieŭ u hetym dwajakuju metu: używajuczy adnej mowy łuczyć usie chryścianskija narody, abiazpieczywajuczy ů hety sposab jednaść dogmataŭ (praŭd wiery) i jaŭnaho nabaženstwa, i ůwodziać da kaścioła adnu mowu, pazbycca praz heta roznych niawyhodaŭ. jakija bywa-

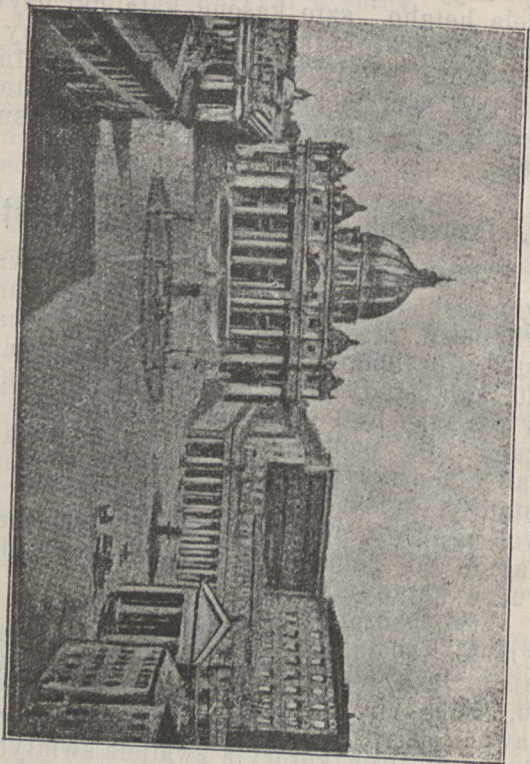
juć z używańnia ũsielakich moŭ. Szto nabaženstwa adpraulajecca pa łacinie, heta susim nia szkodzi wiernym, bo kaścioł tłumaczyć im u rodnaj ich mowie ũsie madlitwy, ũżywanyja ũ kaściołnym nabaženstwie. Dyk dziela hetaho, szto kaścioł katalicki ũzywaje ũ nabaženstwie adnej tolki mowy, koźny katalik moźe ũsiudy spatkać tuju samuju ĩmszu św., tyja samyja abrazy i madlitwy, katoryja baczyŭ, czuŭ i nawuczyŭsia rozumieć u swaim krai.

2. Paczatak kaściołau i ich ustrojstwo.

U pierszych wiakoch chryścianstwa nia było asobnych światyniaŭ, a tolki pa damoch byli pakoi, praznaczanyja na ahulnuju madlitwu i adpraŭlańnie światoj Achwiary. Za czasau, kali ũsiudy praśledawali chryścijanaŭ, jany pawinny byli chawacca pa adludnych puszczach, abo padziamiellach, u katorych chawali niaboszczykaŭ. U Rymie dahetul jaszczestastalosia szmat takich padziamiellaŭ, ũ katorych praz try pierszyja wiaki chryścianie chawalisia ad pahanaŭ. Padziamiella hetyja zawucca katakumbami.

Na paczatku czaćwiertaho wieku cezar rymski Kanstantyn Wialiki pazwoliŭ chryścijanam swobodna i jaŭna wyznawać swaju wieru. Ad hetaho czasu chryścijanie paczali budawać asobnyja budynki, praznaczanyja na słuźbu Boźuju, katoryja zwalisia światyniami. My zawiom ich kaściołami (ad słowa kość, bo pa kaściołach, abo tut-źe pry ich chawali niaboszczykaŭ). Kaścioły bywajuć: bazyliki, katedralnyja, parachwijałnyja i kaplicy.

Bazylikami zawucca nikatoryja wialiki-
ja kościoły ů Rymie. Najbolszaj bazylikaj jość
kaścioł św. Piotry, katory paważajecca jak
matka ůsich katalickich kaściołaů cełaho świe-

Bazylika Św. Piotry ů Rymie.

tu. U hetym kaściele może źmiaścicca 70 ty-
siaz ludziej.

Katedralnym zawiecca taki kaścioł, pry

katorym żywie biskup. Koźnaja dyjecezija ma je swoj katedralny kaścioł.

Parachwijałnym zawiecca taki kaścioł pry katorym jość probaszcz, szto adpraŭlaje ĩmszu światuju, abdzielaje parachwijań űw. Sakramentami i wypaŭniaje inszyja duchoŭnyja prysłuhi.

U miejskach, dzie padziela jakoj koleczy pryczyny nia mohuć wybudawać kaścioła, tam budujuć czasam kaplicy.

Forma kaściołaŭ bywaje űsielakaja: kruhłaja, czatyrochbokaja, ű formie kryża i pradaŭhawataja. Kruhłaja forma prypaminaje nam wiecznaść Boha, katory nie ma je ani paczatku, ani kanca. Forma kryża prypaminaje nam ukryżawanaho Jezusa, katory załażyŭ kaścioł. Czatyrochbokaja abo pradaŭhawataja forma kaścioła prypaminaje nam karabel, bo Kaścioł ma je metu pierawozić ludziej praz mora żyćcia na hetym świecie da wiecznaho szczaćcia. Dziela hetaho siaredniaja część kaścioła zawiecca nawaj, szto pa łacinie znaczyć karabel.

Ad najdaŭniejszych czasaŭ chryścijanie zaŭsiody wielmi staralisia, kab światyni Bożyja byli piekniejszyja i wyszejszyja za druħija budynki. Dyk dziela hetaho z czasam paŭstali asobnyja styli, abo sposaby budawaniania kaściołaŭ.

Kaścioły, asabliwa gotyckija, pierawyszajuć inszyja budynki, bo kaścioły heta damy samoha Boha, a kryż, upraŭlany na najwyżejszym miejscy, oznaczaje, szto tam zbirajuca chryścijanie addawać cześć ukryżawanamu Jezusu Chrystusu.

U siaredzinie kaścioł dzielicca na try

czaści: prezbiterija, nawa i sionki abo babiniec. Prezbiterja heta jość taja časć kaścioła, ũ katoraj stajć wialiki aŭtar. Kab wiernyja mahli widzieć, jak adpraŭlajecca nabaženstwo, dyk prezbiterja bywaje zaŭsiody na stupień abo dwa wyszej nawy, a aŭtar jaszce wyszej ad prezbiteryina niekolki stupieniaŭ. Prezbiteryja ad reszty kaścioła addzielajecca gradusami.

Nawaj zawiecca siaredzina kaścioła, praznaczanaja dla wiernych, szto zbirajucca da kaścioła na nabaženstwo. Aprocz hłaŭnaj nawy ũ szmat kaściołach bywajuć jaszce bocznaja nawy, abo nawet bocznaja kaplicy, kab maħło bolsz źmiaścicca ludziej.

Treciaja, najmieńszaja časć kaścioła, pry samych dźwierach zawiecca sionkami, abo babincam. Jość heta jakby sionki kaścioła i zazwyczaj addzielajucca ad kaścielnaj nawy adnymi abo trajma dźwierami.

Nad sionkami, abo babincam, mieścicca chory, na katorych stajać arhany.

Pierad paczatkam budowy kaścioła biskup, abo ksiondz paświanczaje miejsca, praznacza na kaścioł i wuhławy kamień, szto kładziecca ũ padmuroŭku. Paśla, jak kaścioł užo zbudujuć, adbywajecca paświanczeńnie jaho, katoraje bywaje dwajakaje: konsekracija i benedykcija.

U wypadkach, kali kaścioł hruntoŭna pierarobiać, abo zusim nanowa adbudujuć, treba jaho iznoŭ paświanczać.

3. Pryazdoba i aświatleńnie kaściołau.

Chryścijanie starajucca jak možna najpiakniej pryazdablać kaścioły napiersz dziela

taho, szto kaścioły praznaczany na służbu Bożu i na dom Boży na ziamli, a pośla i dzieła taho jaszczce, szto kaścielnyja ozdoby prypaminajuć nam Wialikaś Boha i pieknaś nieba, da katoraho światynia maje być padobnaj. Chryścijanin pawinien mieć sabie za szczaście, kali może skarystać sa swajho bałaćcia, pracy i czasu na przyzdobu kaścioła i ůboraů kaścielnych, bo szto jon tolki maje, ůsio maje ad Boha, dyk i pawinien choć czastku dawać na achwiaru Tamu, ad kaho dastaů.

Azdobami kaścioła jość statui (figury), abrazy i charongwi, a dla bolszaj uraczystaści ůżywajuca jaszczce na nabaženstwie świeczki i kadzićla.

Užo ů katakumbach, dzie pierszyja chryścijanie adpraůlali nabaženstwo, ozdablali ścieny malawidłami, dyk i ciapier ů kaściołach jość statui i abrazy, katoryja prypaminajuć nam światych, abo zdareńnia z historyi światoj.

Charongwi prypaminajuć chryścijanam, szto jany naleźuć da kaścioła wajuuczaho, katory zdabyů amalnia ůwieś świet. Na charongwiach malujuca abrazy światych, wyszywajuca imiony Pana Jezusa i Maryi, abo inszyja symbolicznyja znaki. Charongwi ůżywajuca zazwyczaj na procesijach.

Zwyczaj palić świeczki ů kaściołach paůstaů u hetaki sposab: Jak nabaženstwo adpraůlałosia jaszczce ů katakumbach, kanieczna treba było aświetlać hetyja ciomnyja miejscy. A czym uraczyściejszaja było świate, tym bolsz palili świeczak. Chryścijanie tak przywykli da hetaho, szto zwyczaj paleńnia świetak zachawaůsia aź da naszaho czasu, nawet pry adpraůlańni nabaženstwa ů

dzień. Zapalanyja świeczki oznaczajuć jaszcz-e żywuju wieru i haraczuju miłaś da Boha. Świeczki pa bolszaj czaści palacca na aŭtarach, u lichtaroch, umieszczanych na ści-enach u miejscach, katoryja pamazany św. alejam pry konsekracji, ů kandelabrach, dzie niekolki lichtaroů złączany ů adno, i ů tak zwanych żyrandolach, katoryja zawieszajucca pad skłapiéniam na szniuroch, abo na łan-cużkoch.

Szmat daŭniejszym ad paleńnia świeczak jośe zwyczaj palić lampu z aliwaj pierad aŭtaram, u korym prachowujecca Najświaciejszy Sakrament. Lampa heta, katoraja zaŭsiody palicca ů kaściele, prypaminaje chryścijanam Pana Jezusa, katory jośe „Światłom świetu“; i toje, szto ludzi, buduczy dziećmi światła (Boha) pawinny pryświeczy-wać dobrymi uczynkami.

Kab jaszcz-e uraczyściejszaje było naba-żenstwo, ůzywajecca kadzidla, katoraje tak sama ad najdaŭniejszych czasau ůzywajecca. Dym palanaho kadzidla, katory ůznosicca ů haru maje symbolicznaje znaczeńnie, szto madlitwy naszymy pawinny być dobryja i szczyryja, kab mahli ůzniaścisia da nieba.

4. Ab zwanoch i kaścielnych śpiewach.

Pry kaściołach zazwyczaj budujuć adnu abo dźwie wieży, na korych zawiesz-ywajuć zwany, a czasam i wialiki hadzinnik. Wysokaja wieża maje być, palcam, kato-ry pakazwaje na niebo, kudy kożny chry-ścijanin pawinien staracca trafić. Kaliż pry kaściele jośe dźwie wieży, dyk jany oznacza-

juć jakby ruki, padniatyja ů madlitwie da nie-
ba. Hadziůnik na wieży maje prypami-
nać, szto czas chutka lacić i dziela he-
taho nia treba jaho tracić na źbieraůnie ziem-

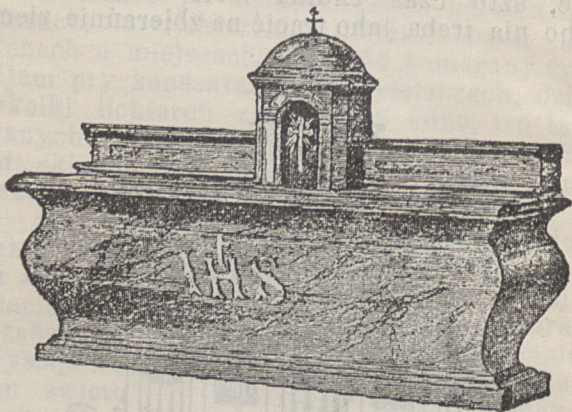

Arhany.

skaho bahaćcia ale staracca karystać z jaho,
kab zasłużyć sabie wiecznuju zapłatu. Naj-
bolszaje znaćeńnie zwanoů jość toje, szto
jany zazywajuć wiernych na nabaženstwo.

Zwon prypaminaje ůsie radosnyja i
smutnyja chwili żyćcia chryścianina, jak du-
chowaje jaho adradžeńnie praz Chrost św.,
pierszuju św, Kamuniju i inszyja waźnyja

zdarennia, a napaśledak ahtaszaje i jakby a-
plakiwaje śmierć chryścijanina, pabudżajuczy

Stoł ałtara.

żywych da madlitwy za ũmiorszych. Dziela
hetaho hołas zwanoŭ sprawiadliwa można
pryraŭniać da silnaho hołasa Bożaho, pry-
paminajuczaho chryścijaninu
aŭnyja pawinnaści.

Śpiewy relihijnyja paŭ-
stali tak daŭno, jak i sama re-
lihija. Używali ich użo ũ sta-
rym zakonie, a Kaścioł za-
trymaŭ śpiewy i ũ swaim na-
bażenstwie, bo jany padnośiać
uraczystaść.

Kaścioł chce, kab wier-
nyja piejali; ale dziela taho,
szto nia ũsie ũmiejuć abo mo-
huć piejać, dyk zazwyczaj pia-

je tolki chor kaścielny, Kožny chryścijanin, katory može piejać, pawinien kali nie ũ chory, dyk prynamsia razam z druhimi piejać nabožnyja pieśni, bo „chto nabožna piae, toj padwojna molicca“.

Aprocz śpiewaŭ padczas nabaženstwa hrajuć jaszce na roznych instrumentach, Nia ũsie adnak kaścioły mohuć mieć takich muzykantaŭ, dyk dzieła hetaho ũ kaściołach uwiali arhany, katoryja zamieniajuć arkiestru (kapeliju). Dyk arhanisty piazuczy i hrajuczy na arhanach, zamieniaje chor i arkiestru.

5. Autar i jaho prybory.

Aŭtaram zawiecca stoł, umieszczany na padwyższeñni ũ kaściele i praznaczany na prynaszeñnie Bohu niekrywawaj achwiary nowaho zakonu. Aŭtary bywajuć marmurowyja, kamiennyja, murawanyja z cełły i dreŭlanyja. Formaj aŭtar padobny da hrobu, szto maje nam prypaminać hroby śś. muczaniakaŭ u katakumbach. Adhetul paŭstaŭ zwyczaj kłaści ũ aŭtaroch relikwii światech.

Aŭtar pakrywajecca tryma abrusami z czystaho pałatna na pamiatku, szto Cieła Chrystusa, kładuczy ũ hrob, abwinuli ũ pałatno, a tak-że i dzieła aściarožnaści, kab czasam nie pawaliŭsia kielich i nia wylilaŭsia Najświaciejszaja Kroŭ na padłohu, abo na aŭtar, a kab astałaŭsia na abrusoch.

Dzieła taho, szto św. Imsza jość paŭtareñniem św. achwiary na kryżu, dyk aprocz abrazu, katory zazwyczaj upraŭlajuć nad aŭtaram, pa siaredzinie aŭtara na padwy-

szeñni staŭlajuć Kryż, kab ksiondz i ludzi, wiedzacy kryż, prypaminali sabie ŭkryżawañnie Pana Jezusa. Pa abodwych bakoch kryża staŭlajucca lichtaty sa świeczkami. Na nabażenstwie ŭracyстым palicca bolsz świeczak, a kali na aŭтары bywaje wystaŭlañy Najświeciejszy Sakrament, tady najmiensz pawinna palicca sześć świeczak waskowych. Na aŭтары stajać try tablicy, na katerych jość napisany nikatoryja madlitwy, szto adpraŭlajucca ŭ Imszy światoj.

Miejsca ŭ katorym chwajecca Cielo i Kroŭ Jezusa Chrystusa ŭ widzimym znaku chleba, zawiecca cyboryja. Cyboryja robicca z marmuru abo z inszaho kamienia, abo z drewa ci metalu, a ŭ siaredzinie abiwajecca bielaj jadwabnaj tkaninoy i paświanczajecca praz ksiandza.

6. Ab kaścielnaj adzieży.

Adzieża, ŭżywanaja praz ksiandzoŭ na nabażenstwie, zawiecca kaścielnaj abo liturhicznaj. U pierszych czasach chryścianstwa adzieża heta niczym nia roźniłasia ad zwyczajnaj adzieży, ŭżywanaj sztodzieñ. Pośla forma sztodziennaj adzieży zmianiłasia, a forma kaścielnaj adzieży astalałasia biaz źmieny. Dyk ad hetaho paŭstała roźnica miż zwyczajnaj świeckaj adziejaj i adziejaj, ŭżywanaj praz ksiandzoŭ, asabliwa na nabażenstwie. Aprocz hetaj roźnicy ŭ formie, adzieża heta dziela szacunku da św. Achwiary i kaścielnych abrađaŭ robicca z lepszaho materjału i pryazdablajeccca. Kaścielnaja adzieża paświenczajecca; tracić-że jana swajo paświan-

czeńnie, jak parwiecca tak, szto ũžo] nia može ũzywacca.

Z paczatu kaścielnaja adzieża rabiłasia z biełaho jedwabu abo lonu, ale poła stali ũżywać adziežu liturihcznuju i z inszych da-

Humerat, alba, stuła; pojas i manipular.

rahich tkanin. Ciapier Kaścielnaja adzieża bywaje piaci kolaroŭ. Biely kolar adzieży aznaczae radaś i niawinnaś; czyrwony kolar—aznaczae symboliczna ahoń, abo kroŭ, wylituju praz muczanikoŭ; zialony — azna-

czaje nadzieju dastupić wiecznaho szczęścia; fioletowy — znak smutku i napaśledak czorny—znak żałoby.

Pry adpraŭlaŭni Imszy św. ksiondz adziaje: humerał, albu, pas, manipular, stułu i arnat.

Aprocz adzieży, używanaj na Imszy św. jość jaszczre inszaja adzieża, katoraja używa-

Tylnaja czaść arnatu.

Pierad arnatu.

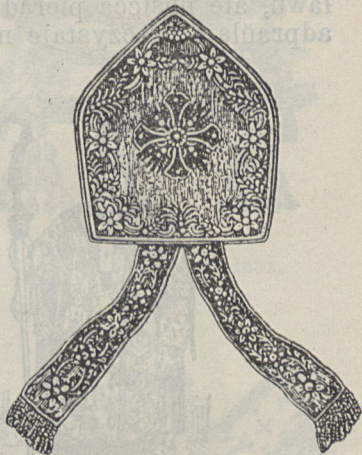
jecca pry spraŭlaŭni Sakramentaŭ, na nawuku, pracesiju, pacharony, nieszpar i na inszaja paśluhi duchoŭnyja. Da hetaho ŭbraŭnia zaliczajecca komża, kapa i bired.

Na ŭraczystym nabaženstwie subdyjakon i dyjakon adziewajuć padobnyja, jak i ksiondz aparaty liturhicznyja, tolki zamiest arnatu subdyjakon adziewaje tuniku, a dyjakon—dalmatyku. Stułu dyjakon inaksz czym ksiondz

uskládaje, subdyjakon zusim jaje nie ũzywa-
je. Dalmatyka atrymała swajo nazwańnie ad
Dalmacii, ũ katoraj piersz —napiersz paczali
jaje ũzywać. Dalmatyka i tunika padobny
da arnatu i tym tolki ad jaho roźniacca, szto
majuć karocieńkija rukawy.

Dalmatyka i biret.

Mitra.

Aprocz adzieży, katoruju ũzywaje na
nabażenstwie koźny ksiondz, — biskupy ũzy-
wajuć jaszce tuniku, dalmatyku, pantofli, ru-
kawiczki, mitru i pastarał. Zwyczajnymi-ż
aznakami biskupa jość piarścionak, kryż i pi-
juska (maleńkaja fioletawaja szapaczka).

Aznakaj arcybiskupa i patryarcha jość
palijusz. Heta szyrokaja, biełaja, wańnianna-
ja stuźka, ũbrannaja niekolkimi kryżykami,

wyszytymi czornym jedwabam. Stuzka heta abymaje szyju i adzin jaje kaniec spuszcza-
jecca na pleczy, a druhi na hrudzi.

Aznaka kardynałaŭ jość czyrwonaja adzieža i czyrwonny kapialusz z szyrokim kru-
ham, abwinuty załatym szniurkom z kutasami.
Kapialusz hety nikoli ni nakładajecca na ha-
ławu, ale nosicca pierad kardynałam, kali jon
adpraŭlaje ũracystaje nabaženstwo.

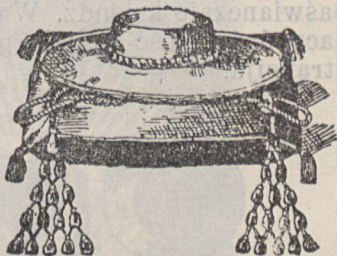
Arcybiskup i dyjakon.

Sztodziennaja adzieža Papięza—bielaja.
Piarścionak Papięza zawiecca „piarścionkam
rybaka“ na pamiatku, szto św. Piotra, kato-
raho Chrystus naznaczyŭ haławoj Kaściola i
pierzszym swaim nastupnikam, byŭ rybakom.
Nawat tady, kali Papięz nie adpraŭlaje sam,

a tolki bywaje na nabaženstwie, Źywuaje jon wielmi pieknuju adziežu. Najpiakniej-ž adziajecca, jak sam adpraŹlaje nabaženstwo. Tady apocz biskupskaho Źbrańnia, Źywuaja

Kryž biskupa.

Kardynalski kapialusz.

Tyjara.

Palijusz.

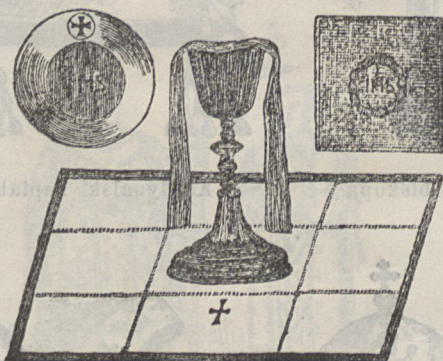
je jaszce nikatoryja asobnyja papieskija aparaty, a na haławu nakładaje tyjaru. (patrojna ja karona).

142/184

7. Ab liturhiczných naczýnnych i kaścielnych pryborach.

Naczyńnia, ůzywanyja na nabaženstwach kaścielnych, zawucca liturhicznymi abo šwiatymi. Konsekruje ich biskup, abo tolki pašwianczaje ksiondz. Waźniejszyja z hetych naczyńniaů jošć kielich, patyna, puszka i mon-strancija.

Korporaů, kielich, patyna i bursa.

Kelich heta jošć naczyńnie, ů katorým pieramienijaecca ů Imszy šwiatoj wino ů Najšwiaciejszaju Kroů Jezusa Chrystusa.

Patyna heta jošć maůaja ploskaja taleraczka, na katoraj kładziecca Najšwiaciejszaja Hostyja. Kielich i patyna robiacca z zoůata abo sierabra, a ů siaredzinie pazaůoczywajucca, a pašla konsekrujucca praz biskupa.

Puszka heta jošć naczyńnie šwiatoje pa-

dobnaje da kielicha; ũ puszcy chawajecca
Najšwiaciejšy Sakrament — kamunikanty dla
wiernych.

Monstrancija.

Monstrancija heta jošć naczyńnie šwia-
toje, ũ katorym wystaŭlajecca Najšwiaciejšy
Sakrament, abo niasiecca na procesii.
Forma monstrancii najčšašćiej prypaminaje

słonce z kasulkami jasności kruhom, a da siarodka miż dwuch kruhłych szkielak ustaŭlajecca Najświaciejszaja Hostyja.

Puszka.

Relikwiar.

Kielich dla Imszy św. pakrywajecca puryfikataram, korporatam, palkaj, welonam i bursaj. Kożny z hetych pryboraŭ maje swajo praznaczeńnie.

Ampułki.

Aprocz wyliczanych pryboraŭ używajucca jaszczeda nabażenstwa: Relikwiar, u katorym pałożany jość czastaczki drewa Kryża świa-toha, abo relikwii (kości świątych). — Naczyńnia na św. alei. — Kaciałok z wadoj świanconaj i krapidło. — Ampułki na wadu i wino da Imszy światoj. — Łodka da kadzidla i kadzialnica da paleńnia kadzidla. — Zwan-

ki, katoryja używajucca, kab dać wiernym znać ab hłaŭnych czaściach nabaženstwa. — Umbrakulum abo zasłona, katoraj zakrywajuć

Kadzilnica (turibulum).

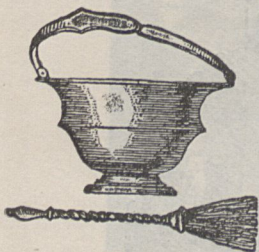
Najświaciejszy Sakrament pad czas nawuki. — Baldachim, katory nosiać na procesii nad Najświaciejszym Sakramentam.

8. Ab lmszy światej i jaje abradach.

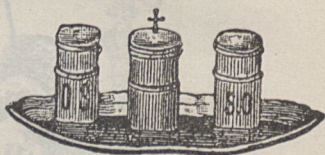
Jezus Chrystus nia tolki, szto ũmior na kryżu dla zbaŭleńnia ludziej, ale chacieŭ jaszcze, kab chryścijanie mahli zaŭsiody karystać z zasłuhaŭ Jaho muki i śmierci. Dziela

hetaho ũstanawiũ achwiaru Imszy ũwiatoj, u katoraj niekrywawym sposabam paũtarajecca achwiara Jaho na kryżu.

Achwiaru Imszy ũwiatoj ustanawiũ Jezus Chrystus na aposzniaj wiaczery, na katoraj pieramianiũ chleb i wino ũ Cieŕo i Kroũ swaju i skazaũ apostalam, kab i jany paũturali hetu achwiaru na Jaho pamiatku.

Kaciaŕok i krapidla.

Naczyńnia da alejaũ ũw.

Biaruczy pad uwahu ũstanoũlanyja praz Kaŕcioŕ ceremonii, Imsza ũwiataja bywaje trajakaja: ũracystaja, spiewanaja i cichaja, abo czytana ja.

Kab lahczej pomnić ceremonii Imszy ũwiatoj, dzieluć jaje zazwyczaj na czatyry czaŕci: Pryhatawañnie, Achwiarawañnie, Konsekracija i Kamunija.

Pierszaja czaŕć Imszy ũwiatoj trywaje ad paczatku da madlitwy: Wieru ũ Boħa (Credo). Czaŕć heta joŕc pryhatawañniem da wialikaj achwiary nowaho zakonu.

Jak ksiondz czyta je Ewaneliju, ũsie ũstajuć, choczczy praz heta addać czeŕć sŕowu Boħamu i pakazać, szto hatowy wypaũ-

niać jaho. Paczynajuczy czytać Ewaneliju, ksiondz robić wialikim palcam prawaj ruki maleńki kryżyk na imszale, a paśla robić takiz самы kryżyk na czale, na wustach i na hrudziach, toje-ż robiać i ũsie wiernyja. Az-

Kielich.

naczaje heta, szto myśli, słowy i ũczynki chryścijanina pawinny być datasawany da nawuki chryścijanskaj i toje, szto chryścijanie nikoli nie pawinny stydacca swajej wiery, ale atkryta wyznawać wustami, a sercam szczyra miławać tyja praũdy, katoryja pada je Ewanelija św. i ũ katoryja wierym.

Druhaja časć Imszy światoj trywaje ad Składu wiery da kanca Prefacii i dziela taho, szto najwaźniejszym u

hetaj czaści jość achwiarawańnie, jana zawiecca Achwiarawańniem. U pierszych czasach chryścijanstwa wiernyja prynasili da kaścioła ũsio, szto mahli achwiarawać: chleb, wino i inszyja reczy. Usio heta addawałosia ksiandzom, katoryja czaść chleba i wina ũżywali da św. Achwiary, a reszta razdawali ũbohim i służbie kaścioelnaj. Ciapier-że zamiest takich achwiar wiernyja na hetaż samoje składajuc hroszy. Heta pomacz hraszmi nia jość zapłataj za Imszu światuju, katoraja jość nie-acaniana, a tolki zastupaje dańniejszija ach-

wiary. Chleb, używany praz Kaścioł katalicki da Imszy światej, jość presny, bo takoha chleba użyŭ Pan Jezus, ustanaułajuczy na aposzniaj wiaczery achwiaru Imszy światej.

Treciaja czaść Imszy światej jość najważniejszaja, bo ŭ hetaj czaści konsekrujeca, heta znače pieramienajecca chleb i wino ŭ Cieło i Kroŭ Jezusa Chrystusa i dzieła he-

Achwiaru Staroha zakonu.

taho zawiecca jana Konsekracijaj. Zawiecca heta czaść jaszce Kanonom, szto pa hrecku znače prawidła, bo ceramonii i madlitwy hetaj czaści amal nikoli nia źmieniajucca i stanowiąć niaźmiennaje prawidła, jak treba konsekrawać chleb i wino.

U druhich czaściach Imszy światej

ksiondz padnosić ruki ũ wierch na znak prośby tolki pry najwężniejszych madlitwach, jak Prefacija, Wojcze nasz (Pater noster); u hetaj-że czaści (ũ kanonie) praz cely czas try-majeć ruki krychu padniatyja, prybierajuczy tak formu kryża, kab prypaminać, szto Imsza

Paczatak Imszy ţwiatoj.

ţwiataja joţć paŭtareńniem achwiary na kry-
żu. Usie madlitwy ũ hetaj czaści Imszy ad-
maŭlajucca cicha, bo ũ ciszynie lepiej malic-
ca i ũzniaţcisia myţlami da Boha. Dziela
hetaho i ũsie wiernyja pawinny ciapier być
z najbolszaj nabożnaţciaj i ũwahaj.

Czaćwiortaja czaţć Imszy ţwiatoj razpa-

czynajecca, ad Madlitwy Panskaj i trywaje aż da kanca Imszy. Czaść heta zawiecca Komunijaj, bo najważniejszym u joj jość spażyćcie Ciała i Krywi Panskaj. Usie madlitwy, czytanyja ũ czaćwiertaj czaści Imszy światej, zastasawany da hetaj wialikaj spra-

Ksiondz abmywaje ruki.

wy; adny z ich jość pryhatawańniem da Komunii, druhija admaŭlajucca pry spażyćci Jaje, a trecimi napaśledak ksiondz dziakuje Bohu za heta, szto pazwoliŭ jamu pryńiać Najświaciejszy Sakrament.

Kali Imsza świateja bywaje czytana, dyk pa adpraŭleńni jaje, ksiondz admaŭlaje

try razy Pazdraŭleńnie Anielskaje i try in-
szyja madlitwy na intenciju Kaścioła, a paśla,
ŭziaŭszy z aŭtara kielich, waroczajecca ŭ
zakrystyju, dzie zdymaje kaścielnyja apa-
raty.

Ksiondz padymaje Kielich.

9. Ab značeńni Imszy światoj i jak jaje treba słuchać.

Najważniejszym z usich publicznych na-
baženstwaŭ jość achwiara. Dziela hetaho lu-
dzi ad samaho ŭžo swajho paczatku pryno-
siać Bohu achwiary, kab addać Jamu cześć.

Ale ŭsie hetyja achwiary hetolki tykie-
la mieli značeńnia i siły pierad Boham,

skolki byli znakam krywawaj achwiary Pana Jezusa na kryżu, abo pradkazywali niekrywawuju achwiaru nowaho zakonu — Imszu światuju, katoruju ũstanawiŭ Pan Jezus. Abie-dźwie hetyja achwiary byli pradkazany praz Prarokoŭ u starym zakonie. Praroctwa he-

Błahaśławienstwo pry kancy Imszy św

tyja spoŭnilisia i ciapier, tam, dzie tolki jość ksiondz, adpraŭlajecca heta wialikaja ũwiataja, jadytaja achwiara i budzie adpraŭlacca aź da kanca ũwiatu.

Znaczeńnie hetkaj achwiary jość wielmi wialikaje. U jej praz słowo ksiandza scho-dzić na aŭtar sam Boh, kab u widzimyach

znakoch chleba i wina stacca pasiłkam duchowym dla ludziej i wysłuchiwać ich próśby. Praz jaje chryścijanin može wyprasić u Boha ũsio, szto tolki chce.

Dyk usie chryścijanie, widziaczy takoje wialikaje znaczeńnie Imszy ũwiatoj, pawinny staracca jak najczasciej bywać u kaściele i słuchać Imszy ũwiatoj paboźna i z uwahaj. Piekny prykład, jak treba szanawać i aceniwać Imszu ũwiatuju, dajuć nam pierszyja chryścijanie, katoryja źbiralisia ũ katakumbach, kab wysłuchać Imszu ũwiatuju, choć ich za heta praśledawali, muczyli i nawet ũmierciaj karali. Pamiź swaich ũwiatych Kaścioł licze wielmi szmat takich, katoryja byli karalami, wuczonymi, ludźmi zaniatymi pracaj, a katoryja adnak nie apuszczali ani adnaho dnia ũ swaim żyćci, kab nia wystuchać Imszy ũwiatoj i dziela hetaho dajszi da wialikaj ũwitaści.

Mnoha jość sposaboŭ, jak treba słuchać Imszu ũwiatuju, ale najlepszym jość sposob, łuczycca z ksiandzom u składańni Bohu hetaj achwiary, razważajuczy ab mukach i ũmierci Pana Jezusa. Dobra jość jaszczestasujuczysia da czatyroch czaściej Imszy ũwiatoj, mieć na myśli mety, dziela katorych adpraŭlajecca Imsza ũwiataja, i ũ 1-aj czaści addawać cześć Bohu, jak Usiomahuczamu Panu ũ 2-aj czaści prasić adpuszczeńnia hrachoŭ, u 3-aj dziakawać Bohu za dabradziejstwy i atrymanyja łaski, ũ 4-aj napaśledak prasić usiaho, szto jość karysnym da zbaŭleńnia naszaj duszy i kaniecznym da żyćcia.

Dziela taho, szto Imsza ũwiataja jość paŭtareńniem achwiary Jezusa Chrystusa na

kryży, dyk i roznyja abrady ů Imszy pry-pa-minajuć roznyja zdareńnia i waźniejszyja chwili muki i śmierci Zbaŭcy. Dyk chto dobra znaje historju muki Chrystusa, toj lahczrej budzie pomnić paradak hłaŭnych abrađaŭ Imszy ůwiatoj.

10. Sakramant chrostu ůwiatoha.

Chryścianskija baćki pawinny staracca jak možna chutczrej achryścić swajo dzicia, kab praz apieszalaść nie naraźać jaho na niszczaśće pamierci niachryszczonym. Baćki pawinny wybrać miź swaich znajomych chrosnych baćkoŭ, katoryja trymaliby dzicia pry chryszczeni. Wybierajuczy-ź chrosnych baćkoŭ, (kumoŭ), treba ůwazać, kab jany wieryli i wyznawali tuju-ź samuju rehiju, da katoraj maje dałuczycца ich dzicia, bo na wypadak śmierci baćki abo matki na chrosnych baćkoŭ pierachodzie pawinnaść wyhadawać dzicia ů tej rehii, ů jakoj jano achryszczano. Treba jaszczе wybrać dziciaci imia jakoha ůwiatoha katory byŭby jamu patronam i prykładam chryścijanskaho żyćcia. Dziela hetaho treba ścierahczysia takich imion, jakich nima pamiź imion ůwiatych. Abrady chrostu adbywajucca ů kaściele, i tolki ů asabliwych zdareńniach, abo kali dzicia choraje, pazwalajeca chryścić jaho ů chacie. Chryścić zazwyczaj ksiondz, a ů waźnych zdareńniach moźe achryścić i koźny czaławiek.

Abrady pry chroście pakazwajuć nam najpiersz łasku Boźu, katoruju czaławiek ta-

rymliwaje praz hety Sakrament, i skutki ja-
je, a pašla wyražajuć pawinnaści, katoryja
chrost nakładwaje na chryścijanina.

Hłaŭnyja abrazy pry chroście jość het-
kija: Ksiondz, ubrany ũ komżu i fijoletowuju
stułu, pytajecca chrosnych baćkoŭ dziciaci
ab imieñni jaho i czaho jano žadaje ad Kaš-

Chrost św.

ciota Bożaho. Na heta chrosnyja baćki atka-
zawajuć za dzicia, szto žadaje wiery, kab
uwajści ũ karaleŭstwa niabieskaje. Pašla
ksiondz kładzie dziciaci ũ wusty krychu soli
na znak, szto jak sol dadaje smaku i ściera-
že ad sapsućcia, tak i nawuka chryścijanska-

ja pawinna być dla jaho pryjemnaj i ścierahczy ad sapsuécia duchowaho. Pa hetym nastupajuć madlitwy, ũ katorych ksiondz prosić Boha žniszczyć panawańnie złoħa ducha, jakoje jon mieŭ nad czaławiekam pa hrech u pierwarodnym.

Dalej ksiondz pamazywajeć św. alejam hrudzi i pleczy dziciaci na znak, szto chrost światy pawinien ścierahczy chryścijanina ad worahaŭ wiecznaho zbaŭleńnia.

Pa hetym ksiondz paliwaje try razy haławu dziciaci wadoj świanconaj da chrostu i razam vyhawarawajeć imia dziciaci i słowy chrostu: „N. Ja ciabie chryszczu ũ Imie Ajca i Syna i Ducha Światoha“.

Heta paliwańnie wadoj haławy dziciaci jość najważniejszaj czaścij chrostu i aznacza, szto jak wada abmywaje cieħa, tak łaska Bożaja, ũdzielanaja praz chrost, aczyszcza je duszu ad hrech u pierwarodnaho.

Napaśledak ksiondz pamazawaje św. alejam haławu dziciaci, kładzie na jaho bieħuju sukienku, abo kusok bieħoho paħatna i daje ũ ruki chrosnym baćkom zapalanuju waskowuju świeczku. Pośħa chrostu daje kumom pacaħawać kryź i zapisawaje metryku.

11. Sakrament Biermawańnia.

Sakrament Biermawańnia moźe ũdzielać tolki biskup. Adzieŭszysia ũ patrebnuju pry hetym liturhicznuju adziezu biskup rozpaczynaje biermawańnie ad taho, szto staŭszy na stupieniach pry aŭtary pawaroczywa, ecca da wiernych, padymaje abiedźwia ruki nad prystupajuczymi da biermawańnia i prosić Ducha

Światocha, kab spuściu na ich swaje dary. U hetym czasie prystupajuczyja da biermawańnia klenczuć i prosiac Ducha Światocha ab tyja-ż dary Jaho. Uwajszło ũ zwyczaj, szto koźny, chto prystupaje da biermawańnia, wybira je sabie iakojekoleczy imia ũwiatocha, padobna, jak pry chryszczeni, kab jaszce

Biermawańnie.

miec pryklad da naũledawańnia i zastupnika pierad Boham. Koźny z biermujuczysia wybira je sabie muźczyna baćku, a kabieta matku z tych asob, katoryja ũžo biermawańny. Hetyja duchoũnyja baćki stajać za biermujuczymisia i trymajuć swaju prawuju ru-

ku na ich prawym placzy, ů czas, kali biskup pamazwaje czało św. alejam.

Pa malitwach pry aůtary, biskup biare ů lewuju ruku pastorał, aznaku biskupskaj ůłasci, i padchodzić pa paradku da koźnaho biermujuczahosia, abo jany padchodziać da biskupa, katory pamazwaje ich czało św. alejam u formie kryža, nazywajuczy ich imieńniam chrosnym i nowawybranyim pry biermawańni i wymaůlajuczy razam słowy biermawańnia. Pašla biskup robić try razy znak kryža światoha nad haławoj biermujuczahosia i ůderwaje jaho zlohka pa twary, szto maje aznaczać, szto biermawany chryścijanin pawinien adważna baranić swajej wiery, buduczy zaůsiody hatowym ścierpić ůsielakija źniewahi i praśledawańnia, a tak sama zmahczy ůsie trudnaści, jakija mohuć zdarycca pry spańniańni chryścianskich pawinnaściaů.

Napaśledak biskup admaůlaje ů hołas nad usimi biermawanymi madlitwu, ů katoraj prosić, kab Duch Swiaty zaůsiody prabywaů u ich sercach i zrabiů ich hodnymi chwały niabieskaj.

12. Wydawańnie Kamunii Światoj.

U pierszych wiakoch chryścianstwa byů zwyczaj pryjmać Kamuniju światuju ů abydwuch widzimych znakoch, chleba i wina. Czasta zdaralaśia, szto razliwalaśia Najświaciejszaja Kroů i dziela hetaho paczali pašla rozdawać Najświaciejszaju Kroů łyżaczkami. Ale i hety sposob pakazaůsia tak sama niepryhodnym i dziela hetaho z daůnych ůžo

czasaŭ Kaścioł pastanawiŭ, kab wiernyja pry-
mali Kamuniju tolki ũ widzimym znaku chle-
ba, bo dzie jość żywoje cieło, tam jość i ży-
waja kroŭ. Tak sama i ksiondz, kali nie ad-
praŭlaje Imszy światoj, a tolki prystupaje
da Kamunii i buduczy chworym, pryjmaje
tolki ũ widzimym znaku chleba.

Wydawańnie Kamunii św.

Konsekracija kamunikantaŭ abo małych
hostyjaŭ, adbywajecca ũ Imszy światoj. Ka-
munikanty, prznaczanyja dla Kamunikawań-
nia wiernych, chawajuca ũ puszczy ũ cy-
boryi.

Jak wydaje ksiondz Kamuniju, wiernyja

klenczué na znak pakory i bjucca trojczy ů hrudzi, kab wyrazié swoj žal za hrachi i haworać: „Panie, ja nie hodzien, kab Ty ůwajszoů da serca majho, ale skaży tolki słowo, a wyzdarawieje dusza maja“, a pašla padchodziać pa paradku da gradusaů i pryjmajuć św. Kamuniju.

Kali Kamunija dajecca chworamu, dyk zawiecca jana tady wiatykam, szto pa łacynie znaczyć darohu, bo Kamunija jość uzmańnieńnie na darohu da życia wiecznaho.

Pakoj, u katorym lażyć chwory, treba prybrać jak možna najczyściej, pryhatawać stolik, nakryć jaho bielym abrusom, bo na im ksiondz pałożyć Najświaciejszy Sakrament. Pryjszoůszy da chworaho, ksiondz kładzie Najświaciejszy Sakrament na stoł, spawiadaje chworaho, a pašla daje jamu Kamuniju. Napaśledak admaůlaje madlitwy, prosuczcy ab zdaroůje dla duszy i ciela chworaho.

13. Sakrament Pakuty abo spowiedź.

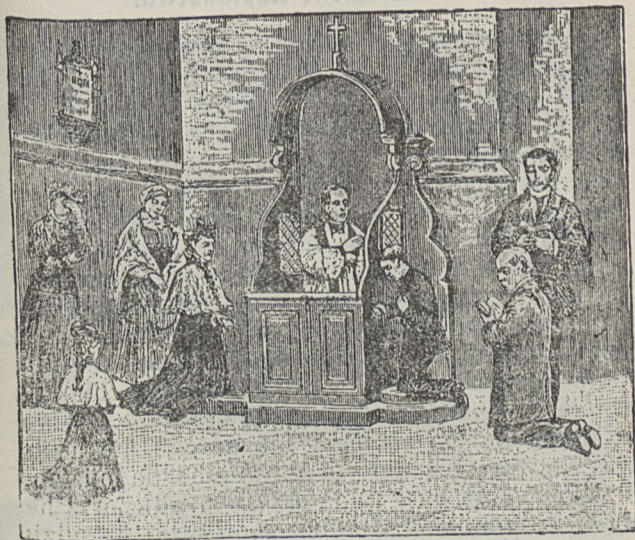
Praz abrazy Sakramentu pakuty treba rozumieć tyja abrazy, katoryja adbywajucca pry spowiedzi i pry wupańnieńni pakuty, naznaczenaj praz ksiandza na spowiedzi.

Ksiondz, ubraůszysia ů komżu i fijoletawuju stułu na znak žalů za hrachi penitenta (pakutnika), siadaje jak sudździa, a hresznik jak winawajca klenczyé pry spawiadnicy i paczynaje spawiedacca. Napiersz treba pirażahnacca i skazać „Pachwalony Jezus Chrystus“. Pośla każe, kali aposzni raz byů u spowiadzi i ci adprawiu naznaczanuju paku-

tu. Skazaŭszy heta, wyliczaje ũsie swaje hrachi, prynamsia ţmiartelnyja, kolki разоŭ koźny hrech byŭ зробlany i ũ jakich warunkach, katoryja czasam mohuć pabolszyć abo pamienszyć hrech.

Jak penitent wyliczyć ũto ũsie swaje hrachi, tady ksiondz daje nawuku, katoruju

Spowiedź.

treba wysłuchać z uwahaj, jakby słoŭ samo-ha Jezusa. Poţła ksiondz pytaje penitenta, ci źaleje jon za hrachi i ci pryrakuje paprawicca. Atrymaŭszy atkaz, szto źaleje za hrachi i pryrakuje paprawicca, naznacza je za pakutu abo malitwy, abo jakija dobryja

účzynki i napašladak daje razhraszeńnie. Pakutnik pawinien nachilicca i bicca ũ hrudzi, haworućy: „Boże, budź miłaściwy mnie hresznamu“. I paŭtarać hetak, aź pokul ksiondz nie zastukaje pa spawiadnicy na, znak szto może ũžo adyjšci.

14. Sakrament Kapłanstwa.

Pierad tym, pakul wyšwiancicca na ksiandza, treba jasze atrymać nižejszy, a stupieni kapłanstwa. Dyk piersz-napiersz adbywajecca abrad pastryżyn, abo pastupleńnie ũ stan duchoŭny. Adbywajecca ũ hety sposab: Biskup wystryhaje kleryku krychu wałasoŭ na haławie i nadziewaje na jaho biełuju komžu. Tonsura, abo karon na haławie pry-paminaje cierniowuju karonu Jezusa, katoraho ksiondz jość słuha. Pošla nastupajuć nižejszyja stupieni kapłanstwa, katorych jość czatyry: ostijary, lektar, egzorcysta i akolita. Usie hetyja stupieni kapłanstwa daje biskup. U pierszych wiakoch chryścijanstwa wyšwianczali na hetyja stupieni nie adrazu, ale asobna, nawet czasami praz mnoha hadoŭ, abo i ũsio žyćcio byli duchoŭnyja ũ adnym z hetych stupieniaŭ. Ciapier zazwyczaj u adzin dzień bisup wyšwianczaje na hetyja stupieni klerykaŭ, katoryja ũžo prabyli jakiś czas u seminaryi, pryhataŭlajuczysia da kapłanstwa.

Da wyžejszych stupieniaŭ kapłanstwa naležuć subdyakon, dyjakon i ksiondz. Chto pryniaŭ hetyja stupieni, nia može ũžo nikoli pakinuć duchoŭnaho stanu, bo jany wyciskajuć na duszy znak, abo charakter duchoŭny.

Wyświanczenie na ksiandza jość najuraczyściaszaj i krychu daŭžejszaj ceramonijaj, u katoraj bywajuć roznyja abrady, katoryja wyrażajuć prawy i pawinnaści kapłanskija.

Wyświanczenie na biskupa nazywajeca konsekracijaj. Na konsekraciju źjeżdżajec-

Kaplanstwo.

ca troch biskupaŭ, z katorych adzin wyświanczaje, a dwuch druhich asystujuć jamu.

Cety Kaścioł Katalicki dzielicca na dyjecezii, abo biskupstwy i koźnaj z ich prawić biskup. Biskup, u katoraho dyjecezii jość

stalicznaje, abo ważniejszaje miasta, zawiecca arcybiskupam abo mitrapalitam. Mitrapality, katoryja majuć pad saboj dyjecezii druhich krajoŭ abo narodaŭ, zawucca patryjarchami.

Najwyżeszaju hodnaść u Kaściele zajmajuć kardynały, heta jość, biskupy, katoryja naležuć da papieskaj rady.

Widzimaj że haławoj Katalickaho Kaścioła

Ksiondz, Kardynał, Papież, Biskup i Dyjakon.

jość Papież, katoraho wybierajuć na heta miejsca kardynały. Wybary adbywajucca ŭ hetki sposab: Usie kardynały padajuć na kartkach swaje hałasy i, katory z kardynałaŭ atrymaje dźwie trecija czaści ŭsish hałasoŭ, toj uważajucca za wybranaho Papieża. Kali wybrany zhodzicca pryniać hetu hodnaść, wybieraje sabie imie, katoraje chce mieć, buduczny Papieżam.

Na wośmy dzień pa wybarach, abo ů
blizki pa hetym ůwiatoczny dzień adbywa-
jecca karanacija Papieža. Pa Imszy ůwiatoj
niasuć Papieža na wialiki balkon nad porty-

Małżeństwo.

kam (sionki) bazyliki ůw. Piotry i tam adzin
z kardynałaů nakładaje na haławu Papieža
tyjaru. Ukaranawany Papiež ustaje z tronu
i błaħosłaůlaje ludziej, katorych poůna na
wialikim placu pierad kaściołam ůw. Piotry.

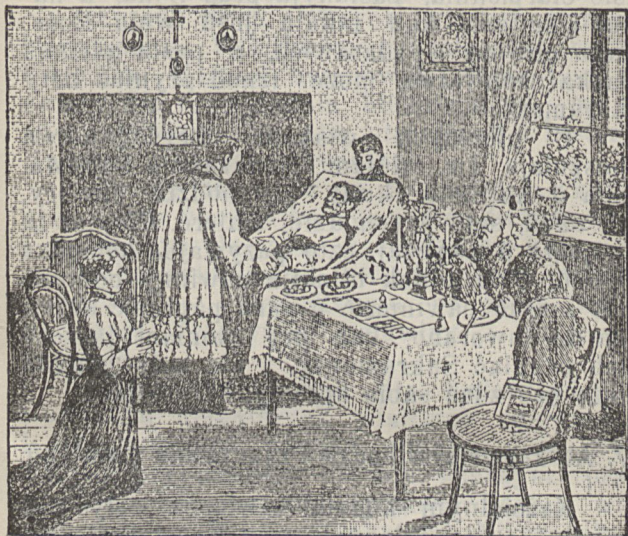
15. Sakrament Małżeństwa.

Pierad szlubam zazwyczaj czytajuć z ambony zapowiedzi, kab prakanacca, ci niema czasam jakich ważnych praszkoz da małżeństwa. Pa treciaj zapowiedzi adbywajecca szlub. Ksiondz, prybraušszysia ũ komžu, stułu i kapu bielaho kolaru, ũklencze prad aŭtarom, i paczynaje hymn da Duchu Świateho, katory pjaecca na chorach, a jak konczycca i ksiondz adczytaje mādriteŭku, tady pašwianczaje piarścionki i, zamianiŭszy ich, nakładaje na pradaposzni palec prawaj ruki małodomu i małodoj. Zamiena piarścionkaŭ oznaczaje nierazryŭnaść małżeństwa i miłaść adnaho da druhoha. Pošla małady i maładaja padajuć sabie prawyja ruki, a ksiondz ũwiazawaje ich stułoj i adhawarawaje formułu prysiahi, katoruju i maładyja paŭtarajuć za ksiandzom i ũ katoraj pryračajuć adzin druhomu małżeńskuju wiernaść i miłaść aż da śmierci. Padańnie ruk oznaczaje, szto jany pawinny pamahać adzin druhomu. Pošla ksiond przywaje ũsich, katoryja byli pry szlubie, kab u razie patreby pašwiedczyli, szto szlub hety dadzienny praŭna i praz Kaściot pablahastaŭlony.

16. Sakrament Aposzniaho pamazańnia.

Sakrament aposzniaho św. alejam pamazańnia chwory pryjmaje zazwyczaj zaraz pa spowiedzi i Kamunii. Dyk czakajuczy ksiandza da chworaho, treba ũ pakoi, dzie lażyć chwory, pryhatawać stolik, nakryć jaho bielym abrusom, na stoliku pastawić kry-

зык, dzwie zapalanyja świczki, krychu waty abo lonu, kusoczak miahkaho chleba, soli, talerku i szklanku wady z łyżkaj. Ksiondz, ubrany ũ komżu i fijoletawuju stułu, ũcho-dzie da pakoju, dzie jość chwory, pazdraŭla-je jaho i ũsich, chto jość pry im, każuczy „Pa-chwalony Jezus Chrystus“, kładzie na stolik

Aposzniaje pamazańnie.

Najświaciejszy Sakrament i świanconaj wa-doj pakraplaje pakoju i chworaho, haworuczy stasoŭnyja madlitwy. Paśla, wyspawiadaŭszy chworaho i daŭszy jamu Kamuniju światuju, prystupaje da pamazańnia. Najpierz prosić

ksiondz u madlitwach, kab Boh adpuściu chworamu hrachi, katoryja jon zrabiu piaciu zmyslami ciela, a pašla pamazwaje św. alejam pawieki, wuszy, nozdry, wusty, dałoni i stupieni chworaho. Napaśledak dajeć chworamu pacaławać kryż, prypaminajuczy jamu praz heta, szto chryścijanin pawinien iści za prykładam Chrystusa i ciarpliwa pryjmać usie ciarpieńnia, sasłanyja praz Boha, a nawat i śmierć, kali takaja jość wola Boża. Kalib chwory wyzdarawieū, a pašla nanowa ciazka zachwareū, moze iznoū pryńiać hety sakrament.

U pierszych wiakoch chryścijanstwa aposzniaje św. alejam pamazańnie adbywałosia ũ kaściele, kudy prychodziū chwory, jak czuū, szto prychodzić śmierć. Ciapier-že ũwajszło ũ zwyczaj, szto pazywajuć ksianzda damoū. Usie adnak blizkija pawinny pomnić, szto majuć pawinnaś u paru paprasić ksianzda da chworaho, kab pry pamiaci jaszczemo moh pryńiać Sakramenty, a nie tady, jak nia moze ũžo zdać sabie sprawy, szto robić.

17. Ab kaścielnym hodzie i znaczeńniu świątkoū.

Kaścielnym hodam zawiecca cely rad świątkoū, ustanoułanych praz Kaścioł dla razważańnia praūd wiery światej i hłaūniejszych zdareńniaū u Kaściele. Hod kaścielny paczynajecca ad pierszaj niadzieli Adwentu i dzielicca na try czaści, z katorych koźnaja prypaminaje adno z troch najważniejszych dla chryścijan zdareńniaū: Bożaje Naradzeńnie, Zmiortwychustańnie i Sasłańnie Ducha Światoha.

Aprocz padzielu hodu na try czaści, Kaścioł dzielić jaho jaszce na tydni, katoryja majuć pa siem dzion. Kożny dzień tydnia maje asobnaje znaczeńnie: niadziela praznaczena na cześć Światoj Trojcy, paniadzielać—na cześć świątych Aniołaŭ, aŭtorak—Apostolaŭ, sierada—św. Jazepa, czećwier—Najśwaciejšzaho Sakramentu, piatnica—muk Jezusa, subota—Praczystaj Dziawicy.

Aprocz troch słaŭnych świątkoŭ: Bożaho Naradzeńnia, Wialikadnia i Sasłańnia Ducha Świotoha, Kaścioł ustanawiŭ jaszce inszyja świąty dla razwazańnia, hłaŭniejšzych praŭd wiery chryścianskaj, abo zdareńniaŭ z historji Kaścioła i na cześć świątych.

Świąty dzielacca na ŭraczystyja, katoryja kożny chryścijanin pawinien świątkawać, i nieŭraczystyja, abo kaścielnyja, katorych nia treba świątkawać. Świąty można jaszce padzielić na ŭstanoŭlanyja na cześć Bohu, na cześć Praczystaj Dziawicy i na cześć świątych.

Dziela taho, szto dla świątkawańnia i abchodu niekatarych wialikich zdareńniaŭ i uraczystaściaŭ zamała adnaho dnia, dyk Kaścioł prypaminaje ab ich wiernym praz 8 dzion, abo praz ceły tydzień. Hetyje wo siem dzion zawucca aktawaj. Nikatoryja-ż świąty majuć jaszce wigilii (wilei).

Najczaciejšzym świątam jość niadziela. Dziela hetaho jano zawiecca „nadzielać“, szto ŭ hety dzień nia można pracawać. Chryścijanie ŭ niadzielu najbolsz pawinny addawać cześć Bohu za Jaho biezkaniecznaje dla nas miłaserdzie, katoraje Jon akazaŭ ludziam, stwaryŭszy ich, adkupiŭszy i ŭświanciŭszy.

18. Świąty pierszaj czaści kaścielnaho hodu.

Czatyry tydni, katoryja papieradzajuć Boże Naradzeńnie i praz katoryja Kaścioł pryhataŭlaje chryścijan da abchodu hetaho świata, zawucca Adwentam.

Praz ceły Adwent Kaścioł używaje aparaty kaścielnyja fioletowaho kolaru na znak smutku i pakuty. Nia śpiewajuć tady ũ Imszy światoj radasnych hymnaŭ i nie adbywajucca szluby. Praz ceły adwent pierad uschodam słońca adpraŭlajecca na cześć Praczystaj Dziawicy Imsza świataja, katoraja zawiecca raratami.

Pa czaćwiortaj niadzieli Adwentu abchodzicca świata Bożaho Naradzeńnia, naznaczajucca na 25 śnieżnia. Świata heta jość adno z najuraczyściejszych i radaśniejszych u Kaściele i dziela hetaho wiernyja zazwyczaj u hety dzień śpiewajuć radasnyja pieśni, zwanyja kaladnymi.

Na Boże Naradzeńnie kożny ksiondz ma je prawa adpraŭlać try Imszy światyja. Pierszaja Imsza adpraŭlajecca zazwyczaj a paŭnoczy i zawiecca „Pasterkaj“, bo pry-paminaje nam pastuszkoŭ, katoryja pierszaja dawiedalisia ad Anioła ab naradzeńni Jezusa i pajszli zaraz pakłanicca Jamu.

Da abrađaŭ hetaho świata należyć daŭny abyczaj — jeści ũ wigiliju hetaho świata wiaczeru na sienie, katoraje kładziecca pad abrus na stoł na pamiatku taho, szto Jezus pa swaim naradzeńni pałożany byŭ u żołab na siena. Wiaczera heta zawiecca „Kućcioj“. Paczynajucca jana ad taho, szto dzielucca

aplátkaj na znak jednaści i bratoŭstwa ũsich ludziej.

Druhi dzień Bożaho Naradzeńnia praznaczany jość na cześć św. Stefana, pierszaho muczanika, a treci dzień na cześć św. Jana Apostala. U hety dzień u nikatorych kaściołach paświanczajuć wino i dajuć pić wiernym.

Na wośmy dzień pa Bożym Naradzeńni abchodzicca pamiatka taho, jak naradzonaje Dziecia Bożaje atrymało imia Jezus. Ad hetaho űwiata paczynajecca nowy hod űwiecki. Dzieła hetaho pa nikatorych kaściołach adpraűlajejcca űracystaje nabaženstwo, kab padziakawać Bohu za atrymanyja dabradziejstwy i wyprasić sabie łaski na nowy hod.

Szostaho studnia, na űwiata Troch Karaloű Kaścioł abchodzić pamiatku taho, jak try karali z uschodu pryszli addać cześć Chrystusu. Na Try Karali prad Imszoi űwiencać zołata, kadzidło i miru na pamiatku daroű, jakija pryniašli Jezusu try karali. űwiencać jaszczere krejdu, katoraj pošla pabożnyja chryścijanie piszuć na dźwierach swaich damoű try kryży i pierszyja litary imion troch karaloű († K † M † B — Kaspar, Melchior i Baltazar).

Naśladowuczy karaloű i my pawinny ű hety dzień achwiarawać Panu Jezusu zołata, kadzidla i miru, pomniaczy, szto zołata oznaczajeć miłaść, kadzidło—madlitwu, a mira—űmartwieńnie.

Druhoha lutoha abchodzicca űwiata Aczyszczeńnia Praczystaj Dziawicy. űwiata heta zawiecca jaszczere űwiatam Matki Bożaj Hramnicznej, bo ű hety dzień prad Imszoi

ksiondz pašwianczaje waskowyja šwieczki, katoryja zawucca hramnicami i katoryja ũ hety dzień zapaliwajucca na procesiju, ewanelju i padniasieńnie.

19. Wialiki post i abrazy hetaho času.

Sorak dzion, katoryja papieradzajuć Wialikdziej, zawucca Wialikim postam, katory abchodzicca na pamiatku sorakdzionnaho postu Pana Jezusa na puszczy.

U sieradu, na Papielec, u katory dzień paczynajeccia post, ksiondz pierad nabaženstwam šwiencić popieł i pasypaje im hałowy wiernych, haworuczŷ: „Pomni czaławiecze, szto ty z ziamli paŭstaŭ i ziamloj stanieszsia“.

Kab wiernyja czaściej mahli malicca, ũ Wialikim poście adbywajucca pa kaściołach specijalnyja nabaženstwy, katoryja składjucca z nawuki, nabożnych pieśniaŭ ab mukach Jezusa Chrystusa (Horkija žali) ab procesii, zwanaj darohaj kryżowaj (stacii). Nieszpary ũ Wialikim poście adpraŭlajucca ũ budnija dni, nie jak zazwyczaj pa poŭdni, ale pierad poŭdniam. Zachowywajuć hety zwyczaj na pamiatku, szto chryścijanie pierszych wiakoŭ jeli tolki wieczaram pa ũsich wialikaposnych madlitwach, dyk aź pa nieszparach.

Pradaposzniaja niadziela postu zawiecca „niadzielaj muk“, bo paczaŭszy ad hetaho času Kaścioł asabliwa razwažaje muki Zbaŭcy.

Aposzni tydzień Wialikaho postu zawiecca Wialikim, abo Światym tydniam, bo

jość praznaczany tolki na razwazańnie muki Panskaj. Niadziela, ad katoraj paczynajecca Wialiki tydzień, zawiecca niadzialaj Palmowaj abo Wierbnaj. U hety dzień paświenczajucca wierby.

U sieradu, czećwier i piatnicu Wialikaho tydnia pa poŭdni adbywajecca nabaženstwo, katoraje zawiecca „Ciomnaj jutrzniaj“.

U Wialiki Czećwier Kaścioł abchodzić pamiatku ũstanaŭleńnia Najświaciejšzaho Sakramentu. U hety dzień adpraŭlajecca ũ koźnym kaściele adna tolki Imsza. Kaścioł radzić, kab wiernyja pryjmali ũ hety dzień św. Kamuniju na pamiatku Kamunii Apostołaŭ. Pa Imszy Najświaciejšzy Sakrament pracесиjonalna pieranosicca da ciamnicy, ũstrojanaj u kaplicy abo ũ zakrystyi.

Wialikaja abo Świataja Piatnica praznaczena na prypaminańnie i razwazańnie muki i śmierci Jezusa Chrystusa i dziela hetaho aparaty kaścielnyja ũzywajucca czornaho kolaru. Imsza ũ hety dzień nie adpraŭlajecca na pamiatku taho, szto heta jość dzień śmierci Syna Bożaho, katory Sam u hety dzień achwiarawaŭsia na kryżu.

U hety dzień na nabaženstwie ksiondz molicca nia tolki za chryścijan, ale i za żydoŭ, mahometancaŭ (tataroŭ), niawiernych, bo Chrystus umior na kryżu za ũsich ludziej i za ũsich maliŭsia.

Pa hetych madlitwach adbywajecca adoracija (pakłanieńnie) kryżu. Pa nabaženstwie ksiondz adnosić Najświaciejšzy Sakrament da ustrojannaho ũ kaściele hrobu.

Wialikaja Subota praznaczena jość na razwazańnie pacharon Jezusa. Pierszaj cera-

monijaj u Wialikuju Subotu jość pašwianczenié ahniu, katory zapaliwajecca pierad dźwiarmi kaścioła. Pa pašwianczenié ahnia ksiondz waroczajecca da kaścioła, dzie pašwianczaje paschał, heta znacze wialikuju waskawuju świeczku, a pośła świencié wadu, praznaczanuju da chrostu.

U Wialikuju Subotu, abo na Wialikdzień świenciać jadu na Wialikdzień.

20. Światy druhoj czaści kaścielnaho hodu.

Najbolszym chryścijanskim światam jość Wialikdzień, abo Zmiortwychustańnie Pana Jezusa. Hłaŭnym abradam hetaho świata jość nabaženstwo, katoraje adpraŭlajecca noczaj u Wialikuju Subotu, abo rana ũ samy dzień świata i zawiecca rezurekcijaj. (szto znaczyć paŭstańnie z hrobu). Nabaženstwo heta składjecca z niekolkich psalmoŭ, katoryja adšpiewywajucca pry hrobie i procesii, katoraja abchodzić try razy kruhom kaścioła i na katoraj niasucca znaki zmiortwychustańnia: figura Zbaŭcy i kryż, pierawiazany czyrwonaj stułaj. U pierszych wiakoch chryścijanie światkawali Wialikdzień ceły tydzień, ale ciapier uraczytymi dniami jość tolki dwa pierszyja dni.

Try dni pierad światam adchodu da nieba Pana Jezusa praznaczony na madlitwy, post, procesii, i dziela hetaho zawucca jany dniami madlitwaŭ, abo kryżowymi. Pađobny post i procesija adpraŭlajucca i 25 marca na św. Marka. Post hety i procesija ustanoułany na ũpraszeńnie ũradźaju. Na heta-ž samoje ustanoułany post u sieradu, piatnicu

i sobotu koźnaj czećwiarci hodu, dziela hetaho post heny zawiecca kwartałowym.

Na 40 dzień pa Wialikadni abchodzicca swiata Adychodu Panskaho da nieba (Uniebaŭstupleńnie). Nabaženstwa hetaho dnia tym roźnica ad inszych wialikodnych dzion, szto pa Ewanelii, dzie haworycca ab adchodzie Jezusa da nieba, hasicca na aŭtary paschał, katory oznaczau Jezusa. Swiata heto pawinno budzić u sercu chryścijanina žadańnie nieba, dzie my wieczna budzim szczaśliwy.

21. Światy treciaj czaści kaścielnaho hodu.

Na piaćdziesiąty dzień pa Wialikadni chryścijanie abchodziać pamiatku Sasłańnia Ducha Światoha na Apostołaŭ. Swiata heta zawiecca jaszcz Zialonymi Swiatkami, bo zazwyczaj u hety dzień chryścijanie pryazdablajuć kaścioły i damy swaje zielaninaj. U wigiliju hetaho swiata bywaje ścisły post, kab wiernyja lepsz pryhatawalisia da abchodu wialikaj uraczystości i atrymańnia daroŭ Ducha Swiatoha.

Wośmy dzień pa uraczystości Sasłańnia Ducha Swiatoha prznaczany na cześć wialikaj i nierazhadanaj tajnicy nawuki chryścijanskaj h. z. Światoj Trojcy, abo jadynaho ŭ Troch asobach Boha.

U czećwier pa Światoj Trojcy Kaścioł abchodzie swiata Bożaho Ciela abo Eŭcharysty. U heta swiata adbywajecca pracesija z Najświaciejszym Sakramentam pa wulicach abo kruhom kaścioła i pry ŭstrojanych aŭtaroch adśpiewywajucca pierszyja razdziely z czatyroch Ewaneljaŭ na znak, szto ũsie ewa-

nelisty zhodna piszuć ab ustanauļeñni Najświaciejšzaho Sakramentu.

Uraczystaść Bożaho Ciela Kaścioł ustanawiŭ dzieła taho, kab pakazać prad usimi wieru Kaścioła ŭ praŭdziwaje prabywañnie Jezusa ŭ Najświaciejšzym Sakramencie, bo he- ta jość najwaźniejszaja praŭda (dogmat) wief- ry katalickaj.

Serce Pana Jezusa.

Da swiataŭ, ustanoułanych na cześć sa- moħa Boħa, treba zaliczyć i swiata Serca Je- zusa, Imieñnia Jezusa, Znachod Kryħa Swia- toħa, Padwyħszeñnie Kryħa, a tak sama swia-

ta Pieramianieńnia Panskaho na pamiatku pieramianieńnia Zbaŭcy pierad apostołami na hary Tabor.

22. Światy na cześć Praczystaj Maryi i świątych.

Na cześć Praczystaj Dziawicy Maryi Kaścioł praznaczyŭ koźnuju subotu i ceły najpiakniejszy i najprzyjemniejszy ŭ hađu miesiac — maj. Aprocz hetaho Kaścioł u nikatorija jaszczé dni abchodzić darocznyja pa-

N. M. B. Wostrabramskaja.

miatki ważniejszych zdareńniaŭ z życia Praczystaj Maryi.

Wośmaho śnieżnia Kaścioł abchodzić pamiatku wialikaj praŭdy wiery, szto Praczystaja Dziawica dla zasług Jezusa Chrystusa, katoraho miała naradzić, była wolnaja ad hre-

N. M. B. Bolesnaja.

chu pierwarodnaho, abo była biaz hrechu paczata i ŭžo pierad swaim naradzeńniem była poŭna łaski Bożaj.

Wośmaho wieresienia Kaścioł abchodzić

Naradzeńnie Praczystaj Dziawicy. Dnia 25 marca Kaścioł abchodzić uraczystaść Zwia-
stawańnia Praczystaj Dziawicy.

Dnia 2 lutaho abchodzicca świata Aczy-
szczeńnia Praczystaj Dziawicy Maryi, katora-
ja zawiecca jaszce światam N. D. M. Hram-
nicznaj.

Piatnaccataho sierpienia Kaścioł abcho-
dzić świata Uniebaŭziaćcia M. B., kab addać
cześć błaħasłaŭlonaj śmierci Praczystaj Dzia-
wicy, Jaje ŭskraszeńniu i chwalebnamu ŭziać-
ciu da nieba.

Kaścioł katalicki abchodzić pamiać świa-
tych, katoryja adznaczalisia cnotami i świa-
taścijaj żyćcia. Abchodziaczy pamiatku świa-
tych, Kaścioł piersz napiersz praz heta sama-
je addaje cześć Bohu, katory daŭ światym
łasku swaju, dziakujuczy katoraj stalisia ja-
ny światymi, pošla prosić hetych światych
zastupacca za nas pierad Boham i napaśle-
dak pabudźaje wiernych da naśladowańnia
światych u cnotach.

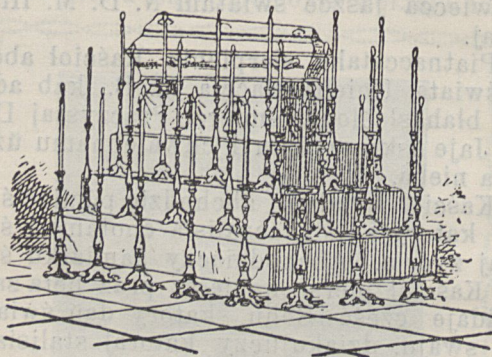
Pa Matcy Bożaj, Kaścioł u asabliwy spo-
sab addaje cześć św. Jazepu (19 marca), św.
Janu Chryścicielu (24 czerwienia), śś. Apost-
łam Piotry i Pawłu (29 czerwienia) i Patronam
Kaścioła.

Pierszaho listapada Kaścioł abchodzić
świata Usich Światych, kab u adzin dzień ad-
dać cześć usim światym, bo kab ustanawić
asobnaje świato na cześć koźnaho światoha
dyk nie chapiałaby dzion u hodzie.

Na zaŭtra pa Usich Światych Kaścioł
abchodzić Dzień Zaduszny, u katory adpraŭ-
lajecca ŭraczystaje nabaženstwo za duszy
czyscowyja. U hety dzień adpraŭlajucca ag-

zekwji, ůracystaja ůaůobnaja Imsza i adbywajecca ůaůobnaja procesija.

Koůnaja parachwija abchodzić swajo ůwiata paůwianczeńnia kaůcioůa. Abchodziuczy

ůracystaů paůwianczeńnia kaůcioůa, chryůcijanin pawinien abudůać ůal za nieůszanawańnie, katoraho dapuůciůsia kalikoleczy ů domie Boůym.

23. Ab nikatorych, czaůciej adpraulanych nabaůenstwach.

Da hůańniejszych nabaůenstwaů, katoryja apocz Imszy ůwiatoj adpraůlaje Kaůcioů, treba zaliczyć: nieůzpary, litanii, suplikacii, nowenny i hadzinki.

Nieůzparami zawiecca nabaůenstwo, adpraůlanaje ů wieczar. Nieůzpary paczynajuc- ca ad admaůleńnia pa cichu Madlitwy Pan-

skaj i Pazdraŭleńnia Anielskaho, a pośla nastupajuć piac psalmoŭ, hymn i madlitwa, katoryja koźnaje ſwiata źmieniajucca.

U niekatoryja wialikija ſwiaty dla bolšaj uraczystaści na Imszy i nieszparach wystaŭlajecca na aŭтары ũ monstrancji Najſwiaciejšy Sakrament. Ustanawiŭ heta Kaścioł na toje, kab pabudzić wiernych da paboźnaści i paſzanawańnia dla Najſwiaciejšaho Sakramentu.

Pry wystaŭlanym Najſwiaciejšym Sakramencie ũ pušcy, ſpiewajecca ſuplikacija. Suplikacija heta jość madlitwa, ũkatoraj ksiondz na pieramienu z narodam prosić Boha ab zmiławańni i miłaserdzie, dy kab ſciarohby nas ad nieszczęściaŭ.

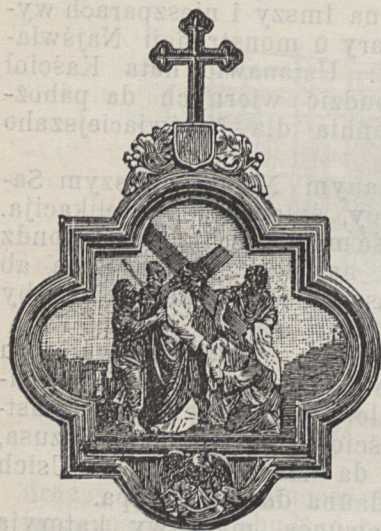
Litanija aznacza je madlitwu, katoruju ksiondz admaŭlaje razam z narodom. Litanijaŭ jość szmat, ale ũ uraczystym nabaženstwie ũżywajeć Kaścioł tolki da Pana Jezusa, da Serca Jezusa, da Matki Bożaj, da Ŭsich Światych i ad nidaŭna da św. Jazepa.

Nowennaj zawucca madlitwy, katoryja adpraŭlajecca praz dziewiać dzion, kab wyprasić sabie jakuju łasku, abo pomacz Praczystaj Dziawicy, ci jakoha ſwiatoha.

Na padabienstwo kapłanskich pacieraŭ paŭstało ũ Kaściele nabaženstwo da Praczystaj Dziawicy, katoraje zawiecca hadzinkami. Spiewajuć ich i ũ kaściele i ũ chatach.

Pamiż nabaženstwaŭ na cześć Jezusa Chrystusa jość nabaženstwa: sorakhadzinna je dla addańnia cześci Najſwiaciejšamu Sakramentu i daroha kryżowaja dziela cześci muki i Kryża Zbaŭcy naszaho. Na sorakhadzinnym nabaženstwie wystaŭlajecca Najſwia-

ciejszy Sakrament praz 40 hadzin, katoryja adnak dla wyhody wiernych razkładajucca na try dni. Kab atrymać wodpust, treba ũ he-

tym czasie czasta bywać u kaściele, wyspowedaccã, prystupić da Kamunii światoj i pamalicca na intenciju Kaścioła światoha.

Na pamiatku balesnaj muki i śmierci Jezusa adpraũlajecca, a najbolsz u Wialikim poście, nabaženstwo, katoraje zawiecca darohaj kryżowaj; jość hetapracesija z razważańniem muki kryżowaj Chrystusa. Na cześć balesnaj muki Jezusa,

aprocz darohi kryżowaj jość jaszczedruhoje nabaženstwo, na katorym śpiewajucca pieśni, ũłożenyja na pamiatku hetaj muki, i katoraje zawiecca „horkimi žalami“.

Druhi pabożny abyczaj na pamiatku muki Jezusa Chrystusa jość nasić na sabie, a prynamsia mieć u chacie kryż z figuraj Ukryżawanaho Zbaũcy. Na padabienstwa kryża Zbaũcy robiacca kryży dzieraũlanyja, kamienynyja, metalowyja i staũlajucca ũ kaściołach, na mahilkach i pry darohach. Prachodziaczy

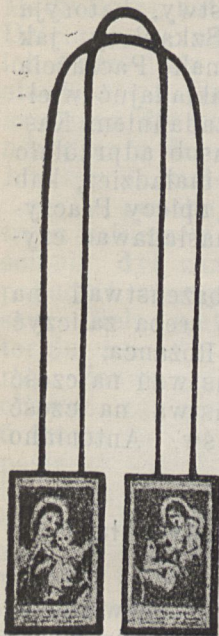
kala kryža, treba zniać szapku, abo ů inszy sposab addać cześć Bohu. Hetak sama tre-

ba rabić, prachodziaczy kala kaściola, bo tam zaůsiody prabywaje Jezus Chrystus u Najświaciejszym Sakramencie.

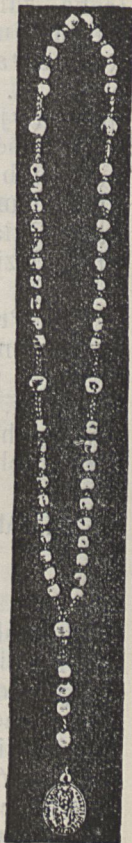
Na cześć Praczystaj Dziawicy Maryi tak sama ůstanouleny roznyja nabaženstwy, pamiź katorych najpiakniejszym jość nabaženstwo majowaje. Wiernyja, kab pakazać swaju miłaść da Praczystaj Matki Bożaj, pawinny uczaszczać na heta nabaženstwo.

Aprocz hetaho chryścijanie majuć jaszczu dobry zwyczaj palecaccia sztodzień apiecy

Praczystaj Dziawicy, adhawarwajuczy „Anioł Pański“. Madlitwa heta składjecca z paůtareńnia trejczy Pazdraůleńnia Anielskaho i karotkaho ůspamnieńnia najwaźniejszaj tajamnicy wiery chryścijanskaj — Paczaćcia Pána Jezusa. Madlitwa

Szkaplery.

Rozaniec.

„Anioł Panski“ jość wielmi daŭnaja i achwiarowywajecca czasta za duszy ũmiorszych.

Da nabaženstwa na cześć P. D. Maryi treba zaliczyć i tyja nabaženstwy, katoryja nakładajuc pawinnaść nasić Szkaplery, jak Karmelitanskija, abo Niepakalanaho Paczaćcia N. D. M. Nabaženstwa tyja nakładajuc wielmi małyja pawinnaści, dyk žadańniem Kaścioła jość, kab jak najbolsz asob adpraŭlało heta nabaženstwo, a asabliwa maładzieź, kab užo ad małych let palecałasia apiecy Praczystaj Dziawicy i starałasia naśladować czytaść Dziawicy Maryi.

Da najwaźniejszych nabaženstwaŭ na cześć Praczystaj Matki Bożaj treba zaliczyć jaszcz nabaženstwo światoha Rożanca.

Na padabienstwa nabaženstwaŭ na cześć N. D. M. jość jaszcz nabaženstwa na cześć światych, jak św. Jazepa, św, Antoniaho i druhich.

24. Ab abradach paświanczanńia i błaħasłauleńńia.

U Kaściele jość zwyczaj paświanczać i błaħasłaŭlać roznyja reczy, katoryja służyć da kaścielnaho abo sztodziennaho ũżytku. U hety sposab paświanczajucca kaścioły, ubrańnie i naczyńńia kaścielnyja, kryżyki, abrazy, madaliki, świenicca wialikočnaja jada, chleb na dzień św. Agaty, kwietki i plady na Unieboŭziaćcie Praczystaj Dziawicy, wianki z ziołak i kwietkaŭ u światu Bożaho Cieła, wada ũ wihiliju Troch Karaloŭ, wino na dzień św. Jana apostala, chaty, fabryki, darohi, poli, stady i t. p. U niekatorych-že jaszcz wypad-

kach Kaścioł daje błałasłaŭleńnie inszym asobam. Tak naprykład jość zwyczaj, szto chryścianskija matki, iduczy za prykładam Matki Bożaj, katoraja achwiarawała ũ światyni Dzicia-Jezus, udajucca pa achryszczeńni swaich dziaciej da kaścioła, kab atrymać błałasławienstwo dla siabie i dla dziciaci. Jość madlitwa dla błałasłaŭleńnia asob, katoryja ũdajucca ũ dalokuju, niebiazpiecznuju darohu, abo da cudoŭnych miejscaŭ.

Da padobnych że relihijnych zwyczajajŭ treba zaliczyć i pocharany. Jak pamre chryścianin, dyk zazwyczaj zwoniać u zwany, kab pabudzić wiernych da madlitwy za jaho duszu. Cielo ũmiorszaho kładuć da truny, katoruju ksiondz paświanczaje wadoj świanconaj. Zazwyczaj bywaje, szto piersz pakul chawać na mahiłkach, niasuć niaboszczyka ũ trunie da kaścioła, staŭlajuć na katafalku pasiarod kaścioła, zapalajuć kruhom świeczki, a paśla adbywajucca agzekwii i Imsza żałobnaja. Pa miestach niaboszczykaŭ pierawoziuć na sumyśla pryhatoŭlanych da hetaho wazoch. Jak pierawoziuć niaboszczyka, ci z domu da kaścioła, ci z kaścioła na mahiłki, ksiondz idie pierad trunoj i piaje psalmy abo pieśni, a wiernyja, asabliwa swajaki i znajomyja niaboszczyka, iduć za trunoj i niasuć zapalanyja świeczki. Bywańnie na pocharanach jość aposznaj usłuhaj, jakuju addajucca niaboszczyku na ziamli.

Na pocharanach asob dorosłych używajucca kaścielnaja adzieża czornaho kolaru, na pocharanach-że dziaciej używajucca bietyja aparaty na znak radaści, szto Boh pryńiaŭ ich adrazu da nieba.

Jošé pěkný zwyczaj malicca za ůmior-
szých u hod pa ich šmierci, ale Kašciol ra-
dzić wiernym czasta adwiedawać mahiły, kab
pamalicca za darahija asoby i razwazać ab
šmierci i žyćci na tym šwieci.

U pierszych wiakoch chryćcianstwa cha-
wali niaboszczykaů ů katakumbach, katoryja
byli razam i miejscam madlitwy. Chryćcija-
nie, widziaczy zaůsiody hroby, malilisia biez
pierastanku za bratoů umiorszych. Ciapier-že
niaboszczykaů chawajuć na asobnym miejscu,
katoraje zawiecca mahilami i katoraje ůra-
czysta pašwianczajecca.

Na mahile zazwyczaj staůlajecca kryż
na znak, szto niaboszczyk byů wuczniam ukry-
żawanaho Chrystusa, a czasta staůlajucca
jaszcze pomniki z kryżam i nadpisiaj, chto pa-
chawany ů hetym miejscu.

Для тых, што ня умеюць чытаць лацінскімі літэрамі.

B, b = Б, б.

C, c = Ц, ц.

Č, č = Чь, чь.

Cz, cz = Ч, ч.

D, d = Д, д.

E, e = Э, э.

F, f = Ф, ф.

G, g = Г, г.

J, j = Й, й.

L, l = Ль, ль.

Ł, ł = Л, л.

M, m = М, м.

N, n = Н, н.

Ń, ń = Нь, нь.

P, p. = П, п.

R, r. = Р, р.

S, s = С, с.

Ś, ś = Сь, сь.

Sz, sz = Ш, ш.

T, t = Т, т.

U, u = У, у.

W, w = В, в.

Y, y = Ы, ы.

Z, z = З, з.

Ż, ż = Ж, ж.

Ź, ź = Зь, зь.

Ń, ń чыт. сярэдня між Г і Х.

Ū, ū „ „ „ У, у і В, в.

Другія літэры чытаюцца так, як і у ра-
сейскім.

Рараўка абмыўкі.

Na 12 stranicy wiersz 12 z nizu nadrukowano
aūnyja pawinno być hłāūnyja.

1960

AD PACZATKU 1913 HODU
WYCHODZIĆ U WILNI

TYDNIOWAJA
KATALICKAJA HAZETA

„BIEŁARUS“

niasie jana szto tydzień wiaskowamu
biełarusu-kataliku ũ jaho rodnaj mo-
wie żywoje katalickaje

SŁOWA PARADY,

PACIECHI,

AŚWIETY,

Kasztuje na hod 1 r. 50 k.

na 6 miesiacau 80 kap.

Addzielny Nr. 3 kap.

Chto chce zaznajomicca z ha-
zetaj „BIEŁARUS“ — chaj pa-
daść swoj adres, dyk Redakcija
paszle jamu na probu adzin-
dwa numery hazety — darma.

Adres Redakcii i kantory:

WILNIA, WILENSKAJA WULICA 18—6.

E0000002588 19 1